

Suomen kielen deklinaatioista ja konjugaatioista

Ulkomaalaiselle erittäin vaikeita ovat suomen kielen nominien ja verbien taivutuksen yksityiskohdat, joita tavallisissa kieliopeissa ei käsitellä tyhjentävästi. Tuntuu tarkoituksenmukaiselta esittää nämä seikat sanakirjassa. J. Balassa unkarilais-saksalaisessa taskusanakirjassaan käyttää sekä numeroita että kirjaimia viitatakseen eri taulukkoihin. Virolaisen E. Muukin *Väike õigekeelsus-sõnaraamat* teoksessa nomini- ja verbityypit seuraavat toisiaan yhdenjaksoisessa numerojärjestyksessä. Sen kahdeksas painos tarjoaa yhteensä 845 mallisanaa. Saman sanakirjan uusittu anonyymi laitos v:ltä 1953, jonka esipuhe alkaa ylistämällä J. V. Stalinia, tulee toimeen ainoastaan 115 mallilla, mikä tietysti onkin mahdollista. Myös M. Airilan taulukoissa, *Vir.* 1939, ss. 258—265, rajoitutaan 130 malliin. Ero Balassan sekä Muukin ja Airilan välillä on siinä, että Balassa samalla tarjoaa deklinaatioiden ja konjugaatioiden luokittelun. Semmoista ei tietenkään tarvita, jos mallit esitetään yhdenjaksoisessa numerojärjestyksessä. Suomen kielen deklinaatio- ja konjugaatiojaotuksen on ansiokkaalla tavalla esittänyt K. Cannelin, joka sanakirjan tekijänä enemmän kuin kukaan muu pystyi semmoiseen tehtävään. Hänen *Finska språket* teoksensa tarjoaa viisi deklinaatiota ja neljä konjugaatiota. Ulkomaalaiselle opiskelijalle olisi enemmän apua, jos deklinaatio- ja konjugaatioluokittelun perustaksi asetettaisiin sellainen morfeemi, jonka yhteydessä esiintyy erittäin paljon vaihtelevuutta, niin että tämän kohdan vaarinottaminen jo sinänsä on saavutus. Allekirjoittaneesta tähän tarkoitukseen hyvin sopii nominien partitiivi ja verbien infinitiivi. Näin menetellen jouduttaisiin seuraavaan yleiskatsaukseen, joka on tarkoitettu samalla pieneksi tervehdykseksi ansiokkaalle kielioppimiehelle Aarni Penttilälle.

I. Nominin

1. Yks. part. $-a^2$ ($a^2 = a$ tai $\ddot{a}$)
- 1.1. Mon. part. $-ja^2$ talo, katto, sähkö, tyttö; aamu, apu, häpy, hymy; hauta, kansa, puola, suola; anti, pätsi, vienti; kalسيوم; nukke

- 1.2. Mon. part. *-ja²* ~ *-ita²* suurehko, pienehkö; lompakko, yksikkö; alanko, ylänkö; asunto, käytäntö; sanasto, köyhälistö; pihatto, pyhättö; ajattelu, epäily; toivottu, lemmitty; halkaisu, henkäisy; hankinta, etsintä; alusta, päällystä; sankari, kirgiisi; suosikki, pysäkki; juominki, syöminki; ammatti, levätti, suojatti; piirakka, mansikka, mylläkkä; vankila, kylpylä; karpalo, kömpelö, kohtalo, yksilö; probleema; ilkamo, portimo, katsomo, näyttämö; pasuuna, pähkinä, mölinä (~*-ia²*); arvonta; luettelo, sisältö; ulappa; ahkera, tavara, hämärä (~*-ia²*); juomari, syömäri; lokero, höperö; karitsa, lavitsa; herttua, porstua, saippua, tanhua, kota, leipä, isäntä, emäntä; punerva, kellervä; lep-poisa, leppysisä; huono(n)läntä; vakavampi, väkevampi; miljoona, kanuuna; ovi, järvi, väki, veli; kolme; kahdeksan, yhdeksän (-a ~ -ta)
- 1.3. Mon. part. *-ia²* jakaja, lentäjä, pihlaja, petäjä; kukkula, pykälä; asema, hedelmä; valtava, ystävä
- 1.4. Mon. part. *-ia²* ~ *-ita²* korkea, tärkeä (-a ~ -ta); kunnia, miniä; haltija, armeija, tekijä; ainoa
- 1.5. Mon. part. *-ita²*

 2. Yks. part. *-ta²*

- 2.1. Mon. part. *-ita²*
- 2.1.1 Vok.-vartaloit maa, pää, puu, pyy, vapaa, paluu, hyppy; helluntai, täi; arvio, häiriö, museo (~ -ja); ori, kiiru
- 2.1.2 Kons.-vartaloit
- 2.1.2.1 *s* hammas, keihäs, mätäs, raitis, tyyris, uros, ies, kirves, äes; naisekas, miehekäs; sotilas, syöttiläs, suulas, työläs; antelias, säästeliäs
- 2.1.2.2 *t* aate, lähde; osake, eläke; kappale, kekäle; alanne, selänne; antanut, jättänyt; askare, vyötäre; alue, pesye; kuuhut, kytkyt, ainut, ehyt; kevät, tuhat
- 2.2 Mon. part. *-ia²* hiili, kuusi (-s), taimi, toimi, loimi, luomi, tuomi, niemi, vesi, kansi, viisi, kuusi, hapsi, lapsi, suksi, sääksi, peitsi, veitsi, suitsi, veri, meri, haaksi, yksi, kaksi; avain, eläin; rakkain, tärkein (~ -aa ~ -ata); askel, kyynel, taival (~ -ita); hapan, sydän, ydin; ahven, paimen, kämmen; kymmenen; poikanen, kärpänen, hetkinen, ykkönen; aikainen, pääsiäinen; lapsukainen, lyhykäinen; erikoinen, esikoinen; suo-

malainen, venäläinen; erilainen, tällainen; kannulinen, pytyllinen; kivulloinen; akkamainen, tyttömäinen; juominen, syöminen; tuommainen, tämäminen; avonainen, itsenäinen; alituinen, erityinen; tanner, pengeri, sisar, tytär; lihas, teräs, ilves, jänis, uros, löydös, sisarus, ystävyys; kutsumus, kysymys; kuudennes, seitsemännes; tulos, löydös; kuudes, seitsemäs; aiheeton, hyödytön; kaunotar, kreivitär; ahkeruus, hyvyys, huokeus, kelmeys; mies; lämmin, muudan, vasen, seitsen (~-aa ~-ata)

II. Verbit

1. Inf. -a²

- 1.1. Edellinen vok. -a²- ajaa, elää, ahtaa, taitaa, hengähtää, painaltaa, kirkveltää, komentaa, jäljentää, murtaa, kiertää, kaartaa (-toi ~ -si), aivastaa, yleistää, haistaa (-toi ~ -ti), erottaa, erittää
- 1.2. Edell. vok. ei -a²- sulkea, sylkeä; harsia, etsiä, halveksia, kiirehtiä; aikoa, arpoa; ammua, ampua, antautua, haavoitua; eksyä, erehtyä, esiintyä, ehkäistyä

2. Inf. -da² tai -D-Da²

[D = l, n, r]

- 2.1 -da² käydä, saada, uida, aateloida, eliminoida
- 2.2 -D-Da² kuolla, niellä, teeskennellä, hoiperrella, mennä, panna, purra

3. Inf. -ta²

- 3.1 Vokaali + ta² avata, evätä, briljeerata, ratketa, erota, haluta; parata, aueta, yletä; ansaita, lääkitä, harkita; antautua, varista, väristä, ratkaista, ehkäistä; juosta
- 3.2 -sta²

ALO RAUN

A propos des déclinaisons et des conjugaisons du finnois

Les détails des déclinaisons des substantifs et des conjugaisons des verbes finnois, qui ne sont pas présentés d'une manière approfondie dans les grammaires ordinaires, sont tout particulièrement difficiles pour les étrangers. Il semble fort approprié de présenter ces faits dans les dictionnaires. Dans son dictionnaire de poche hongrois-allemand, J. Balassa utilise aussi bien des lettres que des chiffres pour renvoyer à des tableaux divers. Dans l'ouvrage *Väike õigekeelsus-sõnaraamat* d'E. Muuk, un Estonien, le type de substantifs et de verbes se suivent dans un ordre numérique continu. Dans son huitième édition, on donne en tout 845 mots servant d'exemples. Le nouveau tirage anonyme renouvelé de ce dictionnaire, de l'année 1953, dont la préface commence par des louanges à J. V. Staline, se contente de 115 exemples, ce qui est aussi faisable. Les tableaux de M. Airila, Vir. 1939, p. 258—265, se limitent aussi à 130 exemples. La différence entre Balassa, Muuk et Airila consiste en ce que Balassa donne en même temps une classification des déclinaisons et

des conjugaisons. Elle n'est naturellement pas nécessaire si les exemples sont donnés dans un ordre numérique continu. Le groupement des conjugaisons et des déclinaisons du finnois a été présenté d'une manière réussie par K. Cannelin, qui, étant l'auteur d'un dictionnaire, avait de meilleures possibilités que quiconque d'autre pour ce travail. Son ouvrage *Finska språket* présente cinq déclinaisons et quatre conjugaisons. Il serait plus utile pour un étudiant étranger si l'on prenait comme base pour les groupements des déclinaisons et des conjugaisons un morphème qui présente beaucoup de variations, de façon à ce que déjà l'appréhension de ce fait soit une acquisition utile. Selon l'auteur de cet article, ce sont le partitif des substantifs et l'infinitif des verbes qui conviennent le mieux à cet effet. Suivant cette méthode, on obtiendrait l'aperçu général exposé aux pages 348—350, qui est en même temps un hommage modeste à Aarni Penttilä, l'auteur d'une grammaire remarquable.

ALO RAUN